Kansaneläkelaitoksen lausunto tarkastusvaliokunnalle asiassa: ''*K 19/2023 vp Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2023*''

Lausuntopyyntö

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on 28.2.2024 pyytänyt Kansaneläkelaitokselta (jatkossa Kela) lausuntoa liittyen sen käsiteltävänä olevaan valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomukseen ja tähän liittyen valiokunta on kiinnostunut sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatiosta ja erityisesti asiakas- ja potilastietojärjestelmien sekä digitaalisen asioinnin kehittämisestä.

Lausuntopyynnössä on pyydetty lausuntoa seuraaviin kysymyksiin:

- Miten Kela on toteuttanut yhteentoimivuuden testaamiseen liittyvää tehtävää hyvinvointialueiden asiakas- ja potilastietojärjestelmien osalta?
- Millaisia havaintoja hyvinvointialueiden tietojärjestelmien yhteentoimivuuden testaamisessa on tehty ja mitä haasteita yhteentoimivuuteen käytännössä liittyy?
- Liittyen keskeisten terveystietojen välittämiseen; millaisia puutteita Kanta-palvelujen hyödyntämisessä hyvinvointialueilla (ml. HUS-yhtymä ja Helsingin kaupunki) on ja mistä haasteet johtuvat?

Lausunto

Sosiaali- tai terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyssä käytettävän tietojärjestelmän tulee täyttää yhteentoimivuutta, tietoturvaa, tietosuojaa ja toiminnallisuutta koskevat olennaiset vaatimukset. Olennaisten vaatimusten määrittelystä vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Kela järjestää yhteistestauksen, jossa todennetaan olennaisten vaatimusten toteutuminen järjestelmässä.

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi
www.kela.fi

[Suojausluokka]

Asiakastietolain ja sen nojalla annettujen määräysten mukaan yhteistestaus tulee suorittaa luokkiin A2 ja A3 kuuluville tietojärjestelmille sekä hyvinvointisovelluksille. Yhteistestauksessa varmistetaan, että tietojärjestelmä on toteutettu yhteentoimivuutta koskevien kansallisten määrittelyjen mukaisesti. Yhteistestaus ei ole tietojärjestelmän hyväksymistestausta eikä käytettävyystestausta, sillä siinä ei tarkastella tietojärjestelmän käyttöliittymää tai sen toiminnallisuutta.

Yhteistestauksia järjestetään julkaisuaikataulun mukaisista sisällöistä, jolloin yhteistestausten aikataulut noudattelevat julkaisuaikataulussa esitettyä aikataulua. Yhteistestaustarve voi aiheutua myös lakimuutoksista sekä tietojärjestelmätoimittajan tai Kelan tekemistä järjestelmämuutoksista.

Tietojärjestelmätoimittajan tulee ilmoittautua omatoimisesti yhteistestaukseen toteuttaessaan kansallisia vaatimuksia tietojärjestelmään. Yhteistestaus suoritetaan jokaisen toteutettavan ominaisuuden kohdalla erikseen. Ennen varsinaisen yhteistestauksen aloittamista, järjestelmätoimittajan tulee suorittaa omatoiminen testaus Kelan tarjoamassa testiympäristössä. Testattavasta sisällöstä riippuen yhteistestauksessa on yhdestä kolmeen testausvaihetta. Yhteistestauksen testausvaiheita ovat tietojärjestelmätoimittajan ja Kelan välinen testaus, asiakasorganisaation ja Kelan välinen testaus sekä ristiintestaus kahden eri järjestelmän välillä. Ristiintestauksen tarkoituksena on varmistaa Kanta-palveluihin arkistoitujen asiakirjojen yhteentoimivuus eri tietojärjestelmien välillä. Järjestelmätoimittajien asiakasorganisaatiot ristiintestaavat testitapaukset asiakasorganisaation testiympäristössä, joka on yhteydessä Kanta-palvelujen asiakastestiympäristöön.

Kela määrittelee ne yhteistestauksen testitapaukset, jotka järjestelmätoimittajan tulee yhteistestauksessa suorittaa. Järjestelmätoimittaja voi suorittaa testitapaukset omassa aikataulussaan. Kun järjestelmätoimittaja on suorittanut testitapaukset, järjestelmätoimittaja raportoi ja palauttaa ne Kelalle. Kela tarkistaa testitapaukset priorisointi- ja saapumisjärjestyksessä. Mikäli testitapauksesta löytyy jotain huomioita ja havaintoja, Kelan yhteistestaus tekee niistä merkinnät ja viestii järjestelmätoimittajille. Kela kertoo myös, jos järjestelmätoimittajan tulee suorittaa testitapaus havaintojen korjauksen jälkeen uudelleen. Uudelleentestattavat testitapaukset tulee palauttaa korjausten jälkeen uudelleentarkistusta varten. Tämän jälkeen yhteistestauksen vaihe tai koko yhteistestaus voidaan hyväksyä. Kun

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi
www.kela.fi

kaikki testausvaiheet on suoritettu hyväksytysti, kirjoittaa Kela tietojärjestelmälle yhteistestauslausunnon ja -raportin. Jos yhteistestattuun sisältöön tehdään myöhemmin muutoksia, tulee niistä ilmoittaa Kelaan muutosilmoituksella.

Viime aikoina yhteistestauspalvelun vasteaika on ollut hyvä. Esimerkiksi vuodenvaihteessa 2023-2024 tulleisiin lakimuutoksiin liittyvät yhteistestaukset pystyttiin viemään läpi hyvin. Prosessin läpimenoaika on riippuvainen myös siitä, paljonko tietojärjestelmästä löytyy muutos- tai korjaustarpeita yhteistestauksen aikana. Testauksessa tehtyjen havaintojen osalta on todettava, että yhteistestauksessa tehdyt havainnot korjataan. Testauksen alaisia toiminnallisuuksia ei saa ottaa tuotantokäyttöön, mikäli yhteistestausta ei ole hyväksytysti suoritettu. Tähän mennessä jokaisesta yhteistestaukseen osallistuneesta järjestelmästä on löytynyt korjattavia havaintoja ja virheitä.

Keskeisten terveystietojen käyttöönotto koostuu kahdesta osasta: keskeisten terveystietojen tallentamisesta Kanta-palveluun oikeassa muodossa sekä niiden hyödyntämisestä. Hyvinvointialueiden ml. HUS ja Helsingin kaupunki käytössä oleviin järjestelmiin on miltei kaikkiin tällä hetkellä toteutettu keskeisten tietojen tallentaminen riittävällä tasolla. Kaikki nämä järjestelmät ovat läpäisseet yhteistestauksen keskeisten terveystietojen tallentamisen osalta.

Järjestelmäversio, jossa keskeisten terveystietojen tallennus oikeassa muodossa on toteutettu, on kuitenkin otettu käyttöön vain noin 26 % julkisen terveydenhuollon organisaatioissa. Hyvinvointialueet ovat jatkaneet alueilla aiemmin käytössä olleiden järjestelmäversioiden käyttöä, eikä järjestelmiin näin ole päivitetty uusimpia toiminnallisuuksia. Aikaisemmat järjestelmäversiot tallentavat myös keskeisiä terveystietoja, mutta tallennuksessa voi olla laatupoikkeamia, jotka vaikuttavat tietojen hyödyntämiseen ja yhteentoimivuuteen. Hyvinvointialueet ovat viestineet, että hyvinvointialueuudistus on hidastanut uusien potilastietojärjestelmäversioiden käyttöönottoja alueilla. Osalla alueista on hyvin pirstaleinen järjestelmätilanne ja järjestelmien päivittäminen vaatii aikaa sekä taloudellisia että henkilöstöresursseja.

Keskeisten terveystietojen hyödyntäminen Kanta-palveluista tarkoittaa kevyempien rajapintojen käyttöä, jossa Kanta-palvelut palauttaa tietojärjestelmälle keskeiset terveystiedot

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi
www.kela.fi

[Suojausluokka]

helpommin. Järjestelmän tehtävänä on toteuttaa käyttöliittymä, jossa keskeiset terveystiedot ovat käytettävästi ja sujuvasti terveydenhuollon ammattilaisen hyödynnettävissä. Keskeisten terveystietojen hyödyntämisen yhteistestauksen on läpäissyt tähän mennessä kaksi järjestelmää. Keskeisten terveystietojen hyödyntäminen olisi pitänyt toteuttaa ja ottaa käyttöön järjestelmätoimittajan asiakasorganisaatioissa vuoden 2019 loppuun mennessä. Tältä osin asiaan liittyvien jatkotoimenpiteiden arvioinnista vastaa Valvira.

Yleisesti ottaen keskeisten terveystietojen käytön kannalta on huomioitava, että tiedot ovat Kanta-palvelujen kautta hyödynnettävissä jo nykyisellään, mutta ammattihenkilön näkökulmasta hyödyntäminen voi olla vaikeaa, mikäli ammattilaisen käyttämä käyttöliittymä ei tue Kanta-palvelujen kautta haettavien yhteenvetojen näyttämistä.

Marianna Karhu

Yksikön päällikkö, Kanta-palvelut

Liitteet Jakelu

Jakelu Tarkastusvaliokunta

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi
www.kela.fi